

Prosjektbeskrivelse for prosjekt: Jaktilierne.no.

Lierne den 02.06.2014.

Bakgrunn for prosjektet:

Nasjonale fellingsstatistikker på hønsfugl viser negativ utvikling over de siste 10- årene, med få gode produksjonsår og historisk sett lave bestander av lirype og fjellrype over tid (SSB). Dette bekymrer både jegere, rettighetshavere og næringslivet i bygdene. Den nasjonale fellingsstatistikken for hønsfugl i 2013 er på et historisk bunnivå og vi opplever til dels samme tendens også i Lierne kommune. Den negative trenden har ført til debatt og engasjement hos jegere, rettighetshavere, myndigheter og forskere og det pekes på mange faktorer som forklaring på den utviklingen som erfares.

Forskning viser at jakttrykk kan ha vesentlig betydning med tanke på bestandssvingninger (Sandercock mfl. 2011). Grunneiere og rettighetshavere har derfor innført mange og strenge begrensninger i jaktutøvelsen, i form av redusert jakttid, fangstbegrensninger og områdefredninger. Jakttilbudene på hønsfugljakt er derfor betydelig innskrenket over store deler av landet.

Forskning viser også at predasjon på hønsfuglegg og -kyllinger kan ha en betydelig større regulerende effekt på hønsfuglbestander over tid (se f.eks. Cote&Sutherland 1997). Mange mener at det i dag gjøres alt for lite for å begrense denne predasjonseffekten. Foreløpige erfaringer og resultater fra «viltkameraprojektet på hønsfuglreir» (Jahren mfl. 2014)) viser at to arter skiller seg ut som de absolutt viktigste eggpredatorene på hønsfugl:

- Rev 32% av røvede reir
- Mår 27% av røvede reir
- Ukjent 23% av røvede reir
- Grevling 7 % av røvede reir
- Kråke og korp 6% av røvede reir

RØDREV:

Etter at reveskabben avtok ut på 90- tallet har det vært en økning i antall felte rever både nasjonalt og i Nord- Trøndelag (SSB). Det antydes at økningen i rødrevbestanden er større enn jaktstatistikken tilsier, ikke minst grunnet liten interesse for revejakt (Jahren 2012). I tillegg er det naturlig å tro at rødreven de senere årene har fått økte levevilkår gjennom blant annet:

1. Meget suksessfull hjorteviltforvaltning, som medfører store mengder potensiell mat for generalistpredatorer i form av slakteavfall fra jakta og rester fra påkjørte og ellers døde hjortedyr.
2. Økende tetthet av tamrein og andre beitedyr som gir flere kadaver.
3. Lett tilgjengelige matressurser for rødreven og andre generalister i forbindelse med menneskeskapte installasjoner som kraftlinjer, jernbane, hytteområder, søppelanlegg mv.
4. Klimaendringer som gir mer gunstige vinterforhold for rødrev.
5. Rødreven har færre naturlige fiender (store rovdyr) nå enn tidligere.

Vi tror også at redusert jakttrykk har bidratt til bestandsveksten.

De fleste av disse faktorene er menneskeskapte og kan i stor grad være reversible. Flere forsøk viser en negativ sammenheng mellom bestander av rødrev og hønsfugler (se f.eks. Kurki 1997). Videre er det påvist økt reproduksjon hos hønsfugler ved eksperimentelle uttak av blant annet rødrev og mår (Kauhala m.fl. 2000). Reveskabben på midten av 1980- tallet viste også en helt klar samvariasjon mellom stor nedgang av rev og økt felling av hønsfugl og hare, samt mår (Smedshaug m.fl. 1999)

MÅR:

Vi har forholdsvis liten oversikt over bestandshistorikken på mår i Lierne. Erfaringer tyder på at bestandstettheten har vært rimelig stabil, men med sesongvariasjoner som i hovedsak ser ut til å følge smånagersvingningene (mattilgangen). Når vi ser at rødrev tar mår, og begge påvirker hønsfuglbestandene, er det derfor nødvendig å sørge for uttak av begge disse artene.

Målsetting og prosjektbeskrivelse.

Hovedmålsetting:

Prosjekt «Jaktilierne.no» skal i løpet av en 5-årsperiode innføre ordninger og gjennomføre tiltak som skal resultere i lavere tetthet av smårovvilt (i hovedsak rev og mår) i Lierne kommune, med formål å skape et bedre jakttilbud på smårovvilt og samtidig ivareta og øke den jaktbare bestand av hønsfugl i kommunen.

Prosjekt «Jaktilierne.no» vil sette fokus på smårovviltet, som den enkeltfaktor med størst potensielt bestandsregulerende effekt på hønsfuglpopulasjoner. Hovedfokus vil være på å gjenskape et mer balansert jakttrykk på smårovvilt og tradisjonelt matvilt som hønsfugl og hare.

Prosjektet vil jobbe for å begrense den økende tetthet av rødrev og andre småpredatorer i Lierne kommune, **gjennom å legge til rette for og skape økt interesse for jakt på arter som rødrev og mår.**

Delmålsettinger:

- Å forenkle og forbedre grunneierorganisering for jakt og fangst av smårovvilt.
- Å gjenskape status, kunnskap og kultur omkring jakt og fangst av rev og mår.
- Å legge til rette for mer effektiv og intensiv jakt på smårovvilt.
- Å begrense «menneskeskapte» matkilder til smårovviltet.
- Å måle effekt av tiltakene gjennom forskning.

Konkrete mål for 5-årsperioden:

1. En gjennomsnittlig årlig felling/fangst av 200 rødrev.
2. En gjennomsnittlig årlig felling/fangst av 50 mår.
3. En gjennomsnittlig årlig felling/fangst av 250 kråker og korp.
4. En gjennomsnittlig bestandstetthet av liryper på 20 liryper pr. km² for hele kommunen, taksert i august.

Premisser:

Grunneierstrukturen i Lierne er delt ca. 50/50 mellom privat grunn og statsallmenning. Fjellstyrene forvalter statsallmenningene, mens privat grunn forvaltes av større og mindre grunneiere. Fjellstyrene er i sin jaktforvaltning underlagt lovfestede rammer gjennom egen forskrift om jakt og fangst på statsallmenning, og skal legge til rette for et bredt tilbud og allmenn tilgang. Private grunneiere står friere i hvordan jakta forvaltes og utnyttes, og har ofte en mer tilrettelagt og næringsrettet utnyttelse av jakta. Begge har interesse i å optimalisere jakttilbudet på sine eiendommer, med hensyn til økonomi og opplevelser, både når det gjelder småroviltjakt og rypejakt.

For å oppnå et langsiktig og varig resultat av prosjektet er det avgjørende med et bredt engasjement blant grunneiere og småviltjegere, og det er ønskelig å kunne måle og dokumentere resultater og en kostnad-nytteeffekt. Det er samlet mye kunnskap og grunnlagsdata om både hønsfugl og smårovilt i Lierne allerede, gjennom fangststatistikker, bestandstillinger og flere forskningsprosjekter som har vært og som fortsatt pågår (NINA/HINT). Utgangspunktet for å kunne måle effekter av et større prosjekt i Lierne er derfor meget godt og kunnskapen bør kunne ha stor overføringsverdi til andre områder; se vedlegg for utdypning.

Omfang og avgrensinger:

Prosjektet vil konsentrere tiltakene rundt de arter som har størst negativ innvirkning på kyllingproduksjon til hønsfugl; som nevnt mår og rev. Det er videre naturlig å avgrense prosjektet rent geografisk til å omfatte Lierne kommune.

For å kunne registrere og måle effekter av tiltakene er det nødvendig holde på over en periode på minimum 5 år.

Prosjektet skal ikke drive med egen forskning, men ønsker å strukturere, organisere og tilrettelegge tiltakene for forskning og måling av effekter.

Konkete tiltak.

A. Organisering, kunnskap, formidling og jaktkultur:

Ordinær jakt må være det grunnleggende «tiltaket» for å regulere småroviltbestander til et akseptabelt nivå. Prosjektet skal bidra til å øke jakttrykket gjennom å gjøre småroviltjakta mer interessant, attraktiv og spennende. Prosjektet skal også bidra til å redusere barrierer som er til hinder for effektiv jakt.

1. Å etablere og drifte en internettside (nettportal) med informasjon, kunnskap, diskusjonsforum, jaktbørs mv.

En egen nettportal (WWW.JAKTILIERNE.NO) for prosjektet vil være et viktig verktøy med tanke på:

- kommunikasjon mellom prosjektet, jegere, grunneiere, forvaltere, myndigheter mv.
- kilde til kunnskap og informasjon og et sted å formidle resultater.
- å skape en arena for diskusjon, mening- og erfaringsutveksling.
- å skape nysgjerrighet, engasjement og interesse.

2. Å etablere en bedre grunneierorganisering for småroviltjakt, med mål om ett felles småroviltkort i Lierne.

Retten til småroviltjakt ligger til den enkelte grunneier. En grunnleggende forutsetning for å kunne jakte smårovilt er at den enkelte jeger skaffer seg grunneiers tillatelse, vanligvis i form av et jaktkort. På statsallmenning, som utgjør ca. halvparten av utmarksarealene i kommunen, kan alle jegere kjøpe seg et småroviltkort til 10,-. Resten av utmarka i Lierne eies av små og store grunneiere som er mer eller mindre organisert i ulike typer grunneiersammenslutninger. Tilbudet kan ofte virke uoversiktlig og prisene kan variere veldig fra område til område. Prosjektet skal jobbe for å organisere ett/to småroviltjakkort, som forenkler jakt over større områder, og som kan bidra til at det jaktes på en større andel av utmarka enn i dag.

3. Å gjennomføre kursing og opplæring.

Småroviltet har tidligere vært en viktig ressurs i pengehusholdningen i Lierne, i form av omsetning og salg av skinn. De beste jegerne kunne oppnå større økonomisk utbytte av jakt og fangst av smårovilt, enn å jobbe i skogen. Kompetansen rundt jakt og fangst av smårovilt var på den tiden meget stor og dyktige rovviltjegere hadde høy status og anseelse. Samtidig med fallende skinnpriser og synkende jaktinteresse har mye av kunnskapen om småroviltjakta forsvunnet, selv om vi ser en gryende interesse i enkelte jegere.

Prosjektet mener at kursing og opplæring vil bidra til mer effektiv jakt på smårovilt, samtidig som det vil bidra i å gjenskape interesse og status rundt jakta. Særlig hos den yngre garde. Det finnes masse kompetanse og ressurser både lokalt og nasjonalt, med hensyn til jaktutøvelse og håndtering av bytte. Eksempler på tema for slik kursing kan være:

- Bruk av hund på rev- og/eller mårjakt.
- Lokking av rev.
- Åtejakt – våpen, åte, plassering mv.
- Pelsing av rev og mår.
- Bygging av revbåser.

B. Motivere og legge til rette for mer effektiv og intensiv jakt på smårovvilt:

Prosjektet skal samordne og legge til rette for tiltak som vil bidra til en mer effektiv og intensiv jakt på smårovvilt.

1. Å anskaffe og distribuere åte.

Erfaringer viser at det er viktig å «fore» åteplasser gjennom store deler av året slik at reven blir vant til å finne mat i et området. Mye tyder på at ulike åter(fortyper) har ulik tiltrekningskraft på reven, hvor eksempelvis innvoller av gris virker å være attraktivt (ref. Stjørdalsprosjektet/Morten Kråbøl). Prosjektet skal derfor samle kunnskap om hva som fungerer og samtidig bistå jegere med å anskaffe riktig og nok åte, til både reveåter, feller og båser.

2. Å etablere offentlige åteplasser og åteplasser fordelt på alle arealer.

Tall fra Stjørdalsprosjektet og rødvinningsamlinger i Lierne over de siste 3 årene, viser at tradisjonell åtejakt er den mest anvendte og effektive jaktformen på rev. Over 80% av all rev skytes på/ved det åte. Prosjektet vil derfor legge til rette for at «folk flest» skal kunne jakte på gode åteplasser, ved å etablere noen «offentlige» åteplasser som kan benyttes av de som eventuelt ikke har slik mulighet hjemme. Det vil være viktig å se på fordeling og plassering av slike åteplasser, med hensyn til effektiv og systematisk utnyttelse av jaktområdene. Prosjektet vil organisere «booking» (inatur.no) av åteplassen dersom flere ønsker å bruke disse plassene.

3. Å kjøpe inn og distribuere feller og annet relevant utstyr.

Det finnes svært mange typer feller for mårdyr, med varierende pris og funksjonalitet. Prosjektet vil samle kunnskap og erfaringer med ulike felletyper, plassering mv. og legge til rette for innkjøp og distribusjon av de best fungerende feller. Prosjektet vil i denne sammenheng ha høyest prioritet på unge jegere og førstegangsjegere, som motivasjon til å komme i gang med sine egne fangstlinjer.

4. Å administrere ulike typer premiering av fangst.

Fjellstyrene i Lierne har helt siden 1920-tallet administrert og finansiert skuddpremieordning på smårovvilt i kommunen, med utbetalinger for hvert felte dyr. Skuddpremieordninger har vært omstridt, men er utvilsomt en motiverende faktor for mange jegere. En viss form for premiering skal derfor videreføres, men tradisjonell skuddpremieordning blir svært kostbart dersom en lykkes med å øke jaktuttaket vesentlig. Prosjektet vil derfor vurdere, og ta stilling til, om tradisjonell skuddpremieordning er et rasjonelt og bærekraftig tiltak også i framtiden, sett opp i mot andre måter å bruke pengeressurser på. Både finansiering og andre alternativer skal utredes.

Eksempler på alternative fangstpremieringer:

- Tradisjonell skuddpremie (pr. dyr).
- Fellingsbørs på nettportal, med premiering av de med mest poeng.
- «Storpremiering» jfr. ordning utprøvd i Lierne i 2010.
- Utvidet baglimit på hønsefugl for de som kan dokumentere felling av smårovvilt

5. Rekruttering.

I det langsiktige perspektivet vil rekruttering av nye smårovviltjegere være et svært viktig og avgjørende tiltak. 1. gangs jegere og unge jegere vil derfor være en viktig målgruppe ved all tilrettelegging og gjennomføring av tiltak. I tillegg så vil det være aktuelt å organisere egne aktiviteter spesielt rettet mot denne jegergruppen. Det vil kunne dreie seg om:

- Alle typer kursing (pelsing, feller, våpen osv.)
- Egne åtebuer.
- Organisert og tilrettelagt revejakt med støver og hihund.
- Egen ungdomsbørs

C. Begrense menneskeskapte matkilder som gir «unormal» høy produksjon av smårovilt:

Økningen vi ser på felte rever de siste 10- årene i fylket skyldes trolig menneskeskapte endringer i naturen, i form av økt tilgang på alternative matkilder (subsidiert) i store deler av året. Sjøppelplasser, slakteavfall og kadaver er eksempler på «nye» matkilder for reven, og det er blant annet vist til en god samvariasjon mellom økte hjortevilttettheter og antall rødrev (Selås og Vik 2006). Økt mattilgang om høsten bidrar til at rødreven lettere kan bygge opp fettreserver før vinteren (Lindstrøm 1982). I tillegg viste en nylig undersøkelse at rødrevens diett bestod av store mengder åtsel fra hjortevilt om vinteren, som igjen er forventet å gi en mer stabil revebestand (Needham mfl. 2014). En reduksjon av slike matkilder vil i tillegg til forventet redusert vinteroverlevelse også kunne ha effekt på rødrevens evne til å reproducere i dårlige år, samtidig som det vil bli lettere å få rev på de åter som det skal jaktes på. Prosjektet skal derfor gjennomføre følgende tiltak:

1. Begrense tilgang til slakteavfall fra elgjakta, ved å organisere innsamling og lagring.

I dag fraktes de aller fleste elger ut av skogen med ATV eller elgtrekk. Det er derfor liten fysisk innsats som vil kreves for å fjerne slakteavfallet fra skogen på samme transport. Prosjektet må skape forståelse for at dette har betydning, og samtidig organisere mottak for slakteavfallet:

- Motivere jegere til å ta med slakteavfall ut av skogen, slik at det blir utlignelig for åtselere. Ved vanskelige transporter kan avfallet eventuelt graves ned.
- Organisere og tilrettelegge for mottak av slakteavfall, som videre skal kunne gjenbrukes på reveåter, feller og båser.

2. Begrense tilgang til fallvilt og kadaver.

Fallvilt og kadaver utgjør i enkelte år og områder en betydelig matkilde for åtselere og småpredatorer, og vil bidra til innvandring og nyetableringer. Kommunen har ansvaret for fallvilt og kadaver etter rovdyrdrept vilt. Dyreeier har tilsvarende ansvar for kadaver av rein og sau. Innsamling og behandling av fallvilt og kadaver må derfor skje i forståelse med, og i nært samarbeid med, dyreeier og Lierne kommune.

- Samle inn og gjenbruke kadaver av hjortevilt, sau og rein som åte.
- Felles søknad til Mattilsynet om tillatelse til bruk av enkelte typer åte som er restriksjonsbelagt.

Prosjektet må skape forståelse for at dette har betydning og samtidig drifte ordninger for innsamling og gjenbruk.

3. Å redusere tilgang til søppel som matkilde.

De fleste småpredatorer er generalister og finner mye mat i søppel, både langs veger, i hyttefelt, ved næringsanlegg (Li-Vilt/Li-Snadder) og ved kommunale søppelanlegg (Støvika). Vi ser i dag at det er stor aktivitet av kråkefugl og rev ved slike anlegg, noe som tyder på at mattilgangen er god. Det er ikke gjort beregninger på hva dette utgjør i kilo mat, men det dreier seg om betydelige mengder. Vitenskapelige forsøk (Magne Husby/HINT) viser at eggpredasjon er svært stor i nærheten av større søppelanlegg. Med forholdsvis små grep så vil det være mulig å begrense mengden matsøppel,

gjennom bevisstgjøring og enkle tiltak, i nært samarbeid med kommunen, vegvesenet, næringslivet, hytteeierforeninger mv. Konkrete tiltak:

- Informere, motivere og skape forståelse for problematikken.
- Organisere og tilrettelegge for en bedre søppel- og slakteavfallshåndtering.
- Lukket håndtering av matsøppel og slakteavfall (jfr Skjærdalsskaret på Verdal).

Prosjektorganisering:

Prosjektet eies av Fjellstyrene i Lierne og Lierne kommune, men skal gjennomføres i nært samarbeid med private grunneiere, jegere og næringslivet i kommunen.

A. Prosjektstyre:

Prosjekteier oppnevner et prosjektstyre som har ansvaret for å drifte og gjennomføre tiltak. Prosjektstyret ledes av en leder som oppnevnes av styret selv. Styret har det overordnede ansvaret for økonomi og fremdrift i prosjektet, men kan delegerere ansvar og oppgaver til arbeidsutvalget (AU) og eller en prosjektleder. Styrets sammensetning:

- Fjellstyrene i Lierne v/ Nils Vidar Bratlandsmo
- Lierne kommune v/ Andreas Leistad
- Private grunneiere v/ Kåre Totland og Sten Arthur Sælør
- Jegerrepresentanter og «jegerkontakter» v/ Arve Åness og Lillian Bergli
- IT-ansvarlig v/ Arne Otto Sandmo
- FoU representant v/Pål Moa, HINT

B. Arbeidsutvalg (AU):

Styret oppnevner et arbeidsutvalg som skal ha ansvaret for etablering, organisering og drifting av tiltakene. Arbeidsutvalget ledes av en leder som oppnevnes av styret selv. Arbeidsutvalget kan delegerere oppgaver til grendekontakter. Arbeidsutvalget rapporterer til styret.

- Fjellstyrene i Lierne: Nils Vidar, leder
- Lierne kommune: Andreas, sekretær
- Jegerrepresentant: Lillian Bergli og Arve Åness
- IT-ansvarlig: Arne Otto Sandmo

C. Prosjektleder:

Prosjektstyret skal engasjere en prosjektleder som har ansvar for daglig drift, administrasjon og tilrettelegging både for styret og arbeidsutvalget. Prosjektleder er underlagt styret, med styrets leder som nærmeste overordnet.

D. Grendekontakter:

Prosjektområdet (Lierne kommune) omfatter et så stort areal at det blir en utfordring å klare å fordele tiltak og jakttrykk hensiktsmessig. Prosjektstyret oppnevner derfor en grendekontakt for et

gitt område, som vil ha i hovedoppgave å skaffe oversikt, koordinere og samordne tiltak i sitt område. Grendekontakten skal bistå prosjektet i å skape entusiasme og engasjement både hos jegere og grunneiere generelt, i sitt område spesielt.

Grendekontaktene vil ha en nøkkelfunksjon i sitt område med hensyn til praktisk organisering (eksempelvis fordeling av åte og feller), skape engasjement og være et kontaktpunkt for prosjektet i sitt område. Hver grendekontakt kan oppnevne en medspiller som fungerer som varamann og stedfortreder i tilfeller hvor det er ønskelig og nødvendig.

Det skal utarbeides et eget ansvarskart som dekker hele Lierne kommune.

Ansvarsområde:	Grendekontakt 1.	Grendekontakt 2. (stedfortreder og medspiller).
Tunnsjøen/Liminggen	Roger Granli	
Kvesjø-/Muruvassdraget	Jon Sigvart Kveli	
Sanddøldavassdraget øst	Jens Martin Ness	
Sanddøldalvassdraget vest	Jan Bjørnar Totsås	
Sørlivassdraget vest	Birger Gåsbakk	
Sørlivassdraget øst	Leif Arnold Lyngstad	
Sørli sør	Gunn Sundvik	

E. Andre ressurspersoner:

Det vil være helt avgjørende for prosjektet at tiltakene har nødvendig legitimitet og aksept hos jegere og grunneiere, og at det er stor motivasjon for at tiltakene faktisk blir gjennomført. Prosjektet skal derfor sørge for det gis rom for å komme med innspill, synspunkter og meninger om tiltakene og prosjektet. Dialogen med disse ressurspersoner og ressursgrupper skal i hovedsak skje via arrangementer som premiekvelder og temakvelder. Det kan være aktuelt å invitere spesielle personer/funksjoner til slike samlinger: JFF, næringslivet, grunneierlag, reiselivsnæringa mv.

Økonomi:

Prosjektet er et spleiselag mellom grunneiere, jegere, næringslivet og det offentlige. Det er et mål å få dekt inn en størst mulig andel av kostnadene med ekstern finansiering i prosjektfasen, men det vil være nødvendig med vesentlig egeninnsats fra både grunneiere, jegere og det offentlige (kommune og fjellstyrene). Prosjektet vil ha et overordnet fokus og mål om at tiltak skal være selvdrevne på lang sikt, både med hensyn til organisering og økonomi.

Lierne kommune fører regnskap for prosjektet, med egen konto og prosjektrengskap.

Tiltakene skal prioriteres ut i fra en antatt kost-nytteeffekt. Det vil også være aktuelt å gjennomføre andre tiltak enn de som er nevnt i prosjektplanen. Innspill fra jegere og grunneiere vil være viktig både for utvikling og med tanke på prioriteringer underveis.

Foreløpig fremdriftsplan og milepæler:

1. Idømøte den 28.02.2014. Kl. 1700 – 1900 på fjellstyrekontoret.
2. Søknad om viltfondsmidler innen 7. mars.
3. Utkast til prosjektplan innen 10. april.
4. Møte i arbeidsgruppe i forbindelse med påsken, den 14. april.
5. Møte og konstituering av arbeidsutvalg: 06. mai 2014
6. Oppnevning og involvering av grendekonakter: Frist 21. mai.
7. Møte og konstituering av grendekontaktgruppe: 21. mai.
8. Endelig prosjektbeskrivelse og budsjett: 01. juni.
9. Søknad om tilskuddsmidler. Fortløpende.
10. Styremøte 8.september.
11. Informasjonsmøter og forankring hos jegere, grunneiere og befolkningen ellers, i midten av oktober 2014
12. Engasjere prosjektleder, november 2014
13. Iverksette og gjennomføre tiltak.

Kritiske suksessfaktorer:

- Bred involvering og forankring hos prosjekteiere, offentlig myndigheter, forskningen, grunneiere og ikke minst hos lokale jegere/entusiaster.
- Prosjektorganisering og prosjektledelse: Prosjektet skal engasjere en prosjektleder som har motivasjon, tid, ressurser og legitimitet nok til å få utført en skikkelig jobb. Ansetteleseforhold/engasjement må avklares.
- Økonomi: Prosjektet vil ha behov for en oppstartskapital, både med hensyn til engasjement av prosjektleder og for å komme i gang med tiltak. Gjennomføringsevnen vil være avhengig av økonomien i prosjektet.

VEDLEGG:

1. Kostnadsberegning og budsjett.
2. Ansvarskart for grendekontakter.
3. FoU- rollen i prosjektet.

Referert litteratur:

- Côté, I. M., & Sutherland, W. J. (1997). The effectiveness of removing predators to protect bird populations. *Conservation Biology*, 11(2), 395-405.
- Jahren, T. 2012. Nest predation in capercaillie and black grouse – increased losses to red fox and pine marten. Master Thesis. Hedmark University College.
- Jahren, T, Moa, P., Hagen, B.R. & Storaas, T. 2014. Auka reirrvøving; - rev og mår tek egga. *Jakt & Fiske* 5:2014.
- Kauhala, K., Helle, P. & Helle, E. 2000. Predator control and the density and reproductive success of grouse populations in Finland. *Ecography* 23. 161-168.
- Kurki, S., Helle, P., Lindén, H. & Nikula, A. 1997. Breeding success of black grouse and capercaillie to mammal predator densities on two spatial scales. *Oikos* 79. 301-310.
- Lindstrøm, E. 1982. Population ecology on the red fox (*Vulpes vulpes*) in relation to food supply. A dissertation for the Doctors Degree in Natural Science. University og Stockholm.
- Needham, R., Odden, M., Lunstadsveen, S.K. & Wegge, P. 2014. Seasonal diets of red foxes in a boreal forest with a dense population of moose: the importance of winter scavenging. *Acta Theriol.*
- Sandercock, B.K., Nilsen, E.B., Brøseth, H. & Pedersen, H.C. 2011. Is hunting mortality additive or compensatory to natural mortality? Effects of experimental harvest on the survival and cause-specific mortality of willow ptarmigan. *Journal of Animal Ecology* 80: 244-258.
- Selås, V. & Vik, J.O. 2006. Possible impact of snow depth and ungulate carcasses on red fox (*Vulpes vulpes*) populations in Norway, 1897 – 1976. *Journal of Zoology*, 269, 299-308.
- Smedshaug, C.A., Selås, V., Lund, S.E. & Sonerud, G.A. 1999. The effect of a natural reduction of red fox (*Vulpes vulpes*) on small game hunting bags in Norway. *Wildl, Biol.* 5: 157-166.
- SSB. Statistisk sentralbyrå. Utbytte av småviltjakta. Besøkt 21.05.14.
<https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectvarval/saveselections.asp>